

СТАНОВИЩЕ

относно дисертационния труд на докторант **Роксана Валериева Трифонова** на тема **„Външнотърговските отношения между ЕС и Руската федерация – стратегическо партньорство или студен мир“**, за присъждане на образователна и научна степен **„доктор“**. Научна специалност 3.3. „Политически науки (Европеистика – Икономически изследвания на ЕС - Външнотърговска политика на ЕС)“.

От **проф. д-р Искра Богданова Христова-Балканска** от Институт за икономически изследвания при БАН (ИИИ БАН). Член на Научно жури на Роксана Валериева Трифонова съгласно чл. 5, ал.(10) и чл.71, ал. (1) от Правилника за прилагане на Закона за развитие на академичния състав в Република България,

Научен ръководител: **доц. д-р Калоян Симеонов**

Актуалност и значимост на разработеният в дисертационния труд проблем

Дисертационният труд е посветен на проблем, който е от съществено значение за глобалното политическо и икономическо равновесие, за развитието на интеграционните икономически отношения в Европа, а именно за изграждането на устойчиви търговско-икономически връзки между най-силната икономическа общност – Европейския съюз (ЕС) и Руската федерация (РФ). Следва да се подчертае, че подобно многоаспектно и интердисциплинарно изследване, не само допринася за анализирането и развитието на търговско-икономическите връзки между ЕС и РФ, но е и дълбочинно изследване на политическите и икономическите противоречия и обремененост, с които са натоварени тези взаимоотношения. Изследват се поредица от фактори, които изясняват особеностите на външнотърговските отношения между ЕС и РФ, участието на РФ в Световната търговска организация (СТО) и социално-икономическите и политическите последици върху икономиките на страните-членки на ЕС и на РФ. Подчертано е значението на политическите фактори, които бележат, в течение на години, икономическите отношения между ЕС и РФ и по точно влиянието на „Украинската криза“ и последващите санкциониращи режими. Актуалност на дисертационния труд е също изясняването на ролята на РФ за засилването на интеграционните връзки между държавите в рамките на ОНД и на Евразийския съюз, който се явява нов търговски субект в международните търговски отношения. Отношенията на България с РФ се определят от влиянието на редица историко-политически факти от миналото и от силната енергийна зависимост на страната от

вноса на газ и нефт от Русия. Така че в центъра на дисертационния труд стоят особеностите на еволюцията на външнотърговските отношения между ЕС и РФ в контекста на глобализираните икономически отношения и динамично променящата се геостратегическа и геополитическа обстановка в света. Ето защо изследването е многопластово и интердисциплинарно, изясняващо икономическите и политическите аспекти на търговските взаимоотношения между Европа и РФ и в частност настоящите и бъдещите отношения между България и Русия. Обемът на дисертационния труд е от 223 страници, които съдържат увод, три глави и заключение, както и използвана литература и приложение. Изследването включва 12 таблици, 24 графики, 3 инфографики, сравнителен модел. Библиографията е богата и включва общо 147 източника и приложение.

Дисертационният труд се изгражда върху две хипотези, а именно че измененията в геополитическата среда оказват влияние върху посоката на движение на външнотърговските отношения ЕС-РФ, а втората е, че под влияние на членството на РФ в СТО от 2012 г. се изменя външнотърговската политика на РФ към либерализиране на външната търговия, към интегрирането на руската икономика в международния пазар на стоки и услуги. Тези хипотези са изходни позиции за изясняване на значимите геостратегически и геополитически събития, които влияят съществено върху търговско икономическите връзки между ЕС и РФ.

Авторът си поставя за изясняване 7 изследователски задачи като първоначално се обясняват категориите, използвани в дисертационния труд, както и аргументите за използване на термини като „стратегическо партньорство“, „студен мир“ „Украинска криза“ и т.н. Във втората задача се идентифицират механизмите, които движат общата търговска политика и пазар на ЕС, както и особеностите на търговско-икономическите връзки на РФ. Изясняването на тази задача се основава на статистически данни и правни актове, които формират институционалната и законодателната рамка, инструментите на търговската политика, особеностите на външната търговия. Третата задача, която се поставя е анализирането на същностната характеристика на външнотърговските връзки на ЕС и на Русия, особено в контекста на перспективната еволюция на Евразийския съюз и на ролята на Русия в СТО. Четвъртата задача е насочена към изясняване на двустранните нормативни документи и статистически данни относно външнотърговските връзки между ЕС и РФ, като логично изследването обхваща периода на нормализиране на търговските отношения между тях и санкционната политика, която се налага на Русия след „Украинската криза“. Петата

задача се основава на анкетни карти, изготвени въз основа на събирането на мнения и виждания на специалисти, които са съпричастни с предмета на настоящето изследване. Шестата задача е важна защото се изясняват външнотърговските отношения между Русия и ЕС и това което представлява интерес е тяхното отражение върху икономическите и външнотърговските връзки между България и Русия. Важна насока е също обобщаването на резултатите и формулирането на изводи относно настоящето и бъдещето развитие на външнотърговските и икономическите отношения между РФ и ЕС, което е от значение и за България. В хода на изследването се прилагат количествени и качествени изследователски методи. На концептуално равнище се ползва сравнителен метод на изследване, като дисертационният труд е подплатен с внушителен брой източници и статистика на национално и международно равнище. Прави впечатление подробния статистически материал, представен под формата на таблици и графики, както и авторовия сравнителен статистически модел формулиран на основата на дълбочинни интервюта.

Преглед на съдържанието на дисертационния труд

Отговорите на формулираните задачи и аналитичните връзки са изяснени последователно в отделните глави на дисертационния труд. Съгласно изискванията, в *първа глава* „Международната търговия и външнотърговска политика“ се разясняват основните теоретични и практически концепции, които бележат развитието на международната търговия в контекста на по-късното развитие на теорията на международната търговия в сравнение с общоикономическата теория. Във връзка с това, подробно се изясняват същността на международната търговска политика, либералната концепция като инструмент за премахване на различните видове бариери пред външнотърговските отношения, ролята на СТО за урегулиране и за разрешаване на спорове, възникнали в хода на международната търговия между страните. Акцентът пада и върху изясняването на някои категорийни понятия, които стоят в основата на анализа на външнотърговските връзки и политики.

Втората глава има целенасочен характер и съгласно заглавието на тази част - „Търговската политика на ЕС и Руската Федерация“, там се изясняват особеностите на взаимната търговия, на икономическите връзки, на Икономическия и паричен съюз (ИПС) и на валутната интеграция в ЕС. Акцентът се поставя върху външнотърговските отношения и политиката на ЕС с трети страни, което позволява търсенето на отговори относно особеностите на външноикономическите и търговските връзки между ЕС и Русия. Особено интересно и важно е разясняването на насочеността на руската външна

търговия, тяхното диверсифициране и политиката на Русия, за засилването на икономическите им връзки с азиатските страни, бивши държави от СССР, в рамките на Евразийския съюз. Втората част на тази глава е интересна, защото изследванията по този въпрос са полезни и за България, където през последните години липсват интересни разработки относно икономическото развитие на Русия и на Евразийския съюз.

Периодът 1992-2018 години е удачно избран за изясняване на „Външнотърговските отношения между ЕС и Руската федерация“, обект на изследване в *трета глава*. В тази част се изтъква решаващото влияние на политическите противоречия върху отношенията между търговските партньори - ЕС и РФ. Замразяването на икономическите отношения, налагането на икономически санкции, които определено са нещо повече от понятието „студен мир“, имат поредица от икономически и политически неблагоприятни последици, както за Русия, така и за ЕС. Принос на дисертационния труд е анализа на външнотърговските отношения между ЕС и Русия и отражението им върху външната търговия и икономика на България. Правдиво се изяснява, че икономическите приоритети на страните от Централна Европа (Чехия, Унгария) определят отношенията на тези държави членки на ЕС с Русия, което ги противопоставя на официалната политическа доктрина на ЕС за санкциониране на търговията с РФ. По тази позиция има политически разногласия и между развитите икономики на ЕС, като все по-често се налага виждането, че санкциите пречат на взаимните търговски отношения и водят до загуби не само за руската икономика, но и за икономиките на ЕС. След суверенната дългова криза, след Брекзит, както и поради опитите за засилване на финансовата интеграция в ЕС става очевидно, че ЕС се изправя пред необходимостта за разрешаването на редица икономически, финансови и политически предизвикателства. Преструктурирането на ЕС е от решаващо значение за финансиране на държавите членки на ЕС, за нови икономически проекти и за урегулиране на търговските и икономическите връзки на ЕС с Русия. Европейските институции следва да проявят политически и икономически прагматизъм.

Емпиричната част и сравнителния модел, съставен въз основа на статистически показатели и споделения опит на външнотърговски и политически наблюдатели чрез дълбочинни анкети дава реална представа за развитието на търговско-икономическите връзки между България и Русия. Изяснява се позицията на България относно еволюцията на икономическите и търговските отношения между България и Русия. Проследяват се причините и последиците за България вследствие на политическите

причини от различен характер. Има ли начини те да се преодолеят и как България да съдейства в рамките на европейската търговска политика за разширение на търговските връзки и особено как да се диверсифицира експортната квота на България към Русия, така че да се преодолее търговския дисбаланс между тях. До голяма степен, в дисертационния труд се дават редица полезни отговори, като се откроява виждането на автора, че икономическите интереси на България изискват определено съобразяване с позицията на европейските институции, но зависимостта на България от руски внос на енергоносители е от съществено значение за страната ни.

В дисертационния труд проличава основната изследователска теза на Автора, че политическите разногласия ще продължават да въздействат върху търговско-икономическите връзки между ЕС и РФ, т.е. те ще се колебаят между необходимостта от стратегическо партньорство и „студен мир“, което ще се определя също от геостратегическите икономически връзки и геополитика. Очевидно е, че „стратегическото партньорство“ стимулира икономическия растеж и развитие, както и разрешава макроикономически дисбаланси, както в държавите членки на ЕС, така и в рамките на РФ. „Студеният мир“ води до задълбочаване на вече съществуващата икономическа и политическа криза между ЕС и Руската федерация, до засилване на търговските санкции и до застои на външнотърговските отношения.

Оценка на дисертационния труд

На първото обсъждане на дисертационния труд бях отправила препоръки и виждания, които биха допринесли, по мое мнение, за изясняване на многоаспектните политически и икономически отношения между Русия и ЕС. Докторантката подробно отговаря на всички отправени ѝ бележки, като съществено обогатява съдържанието и изяснява основните твърдения. Направен е опит за изясняване на връзките между теорията и практиката на международната търговия, както и за урегулиране на търговските връзки между ЕС и Русия. Допълнени са основните инструменти, характеризиращи съвременното развитие на международната търговия. Засегнати са пречките, които възникват в политически план пред функционирането на СТО, както и опасностите от разширение на протекционизма в световната търговия – фактори, които влияят и върху външнотърговските връзки ЕС - РФ.

След допълненията, дисертационният труд има завършен вид. Намерени са аргументи и отговори на основните тези в дисертационния труд. Оценка на Автора отговарят на реалното икономическо състояние на търговско-икономическите връзки между ЕС и РФ, като определен принос е многоаспектното политическо и икономическо

проявление на тези отношения. Изводите и препоръките са удачно формулирани и определено са полезни за икономическата и политическата позиция на България към Русия, с цел еволюцията на взаимните търговски връзки.

Авторефератът отговаря на изискванията, добре и ясно е структуриран, което позволява изтъкването на достойнствата на дисертационния труд.

Имайки предвид завършения дисертационен труд, към докторантката задавам въпроса:

1. Като държава членка на ЕС, България се съобразява с европейската търговска политика спрямо Русия, което е подробно анализирано в дисертационния труд. Интересно е да се чуе мнението на Автора относно политическите и икономическите възможности на България, за преодоляването на отрицателното търговско салдо с Руската федерация и дали е възможно прилагането на национално отговорна икономическа политика с Русия?

Дисертацията има редица приноси моменти и дава полезни изводи и перспективи за развитието на икономическите и търговските отношения между ЕС и Русия, както и влиянието на тези отношения върху България.

Ето защо убедено заявявам, че дисертационният труд на тема „Външнотърговските отношения между ЕС и Руската федерация – стратегическо партньорство или студен мир“ отговаря напълно на изискванията и представлява задълбочен научно-изследователски труд. Това ми дава основание да препоръчам на Уважаемото Научно жури при катедра „Европеистика“, Философски факултет, СУ „Св. Климент Охридски“ **да присъди научната степен „доктор“ на Роксана Валериева Трифонова** по специалност Научна специалност „3.3. Политически науки (Европеистика – Икономически изследвания на ЕС - Външнотърговска политика на ЕС) и съгласно Закона за развитието на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ).

Написал становището:

Проф. д-р Искра Христова-Балканска

Институт за икономически изследвания БАН

София

9.02.2020 г.